

УДК 338.336.76

С. М. Халатур,
д. е. н., професор, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8331-3341>

С. С. Клименко,
аспірант кафедри менеджменту і права,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-6314-8028>

Л. С. Зейко,
здобувач гр. МгФБС-23,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0006-8093-6395>

DOI: 10.32702/2306-6792.2024.18.24

ФІНАНСОВІ ТРЕНДИ МЕХАНІЗМУ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

S. Khalatur,
Doctor of Economic Sciences, Professor,
Head of the Department of Finance, Banking and Insurance,
Dnipro State Agrarian and Economic University,
S. Klymenko,
Postgraduate Student of the Department of Management and Law,
Dnipro State Agrarian and Economic University
L. Zeiko,
Student of the gr. MgFBS-23,
Dnipro State Agrarian and Economic University

FINANCIAL TRENDS OF THE MECHANISM OF ANTI-CRISIS MANAGEMENT OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

У статті авторами визначено складові антикризового управління сільськогосподарських підприємств в умовах воєнного стану. Також у статті проаналізовано фактори антикризового управління під впливом ринкових перетворень, які визначають пріоритетні напрями ефективного функціонування сільськогосподарських підприємств. Досліджено методи антикризового управління сільськогосподарських підприємств. Проведено деталізацію основних елементів механізму антикризового управління сільськогосподарських підприємств. У статті відокремлено етапи реалізації антикризового управління, завдяки яким сільськогосподарські підприємства здатні подолати кризові. З метою стабілізації ефективного провадження господарської діяльності аграрного сектору економіки авторами запропоновано застосувати перелік заходів, спрямованих на реалізацію антикризового управління сільськогосподарських підприємств.

The authors defined the components of anti-crisis management of agricultural enterprises under martial law. The article analyzes the factors of anti-crisis management under the influence of market transformations, which determine the priority directions for the effective functioning of agricultural enterprises. The methods of anti-crisis management of agricultural enterprises were studied. The main elements of the anti-crisis management mechanism of agricultural enterprises have been detailed. The stages of implementation of anti-crisis management, thanks to which agricultural enterprises are able to overcome crises, are separated. In order to stabilize the effective implementation of the economic activity of the agrarian sector of the economy, it is proposed to apply a list of measures aimed at the implementation of anti-crisis management of agricultural enterprises. Anti-crisis management creates prerequisites for adapting agricultural enterprises to new market conditions, minimizing losses and exiting the crisis with minimal losses by carrying out phased restructuring of enterprises, which can ensure the renewal of production capacities, fixed assets and reengineering, provide for technological equipment, support of the social sphere, reorganization of enterprises, which involves a merger with other enterprises; revolving leasing; partial or full privatization; crushing of the enterprise; sale of individual units. Thus, the improvement of the financial and economic situation of agricultural producers in the conditions of functioning of the market environment depends on the effective activity of agricultural enterprises aimed at overcoming crisis or pre-crisis conditions, timely anti-crisis management of agricultural production. Improvement of the management system when creating powerful information and analytical systems; retraining of the management structure, changes in the organizational structure of the system and management; reorganization of personnel management systems has a significant role in the implementation of anti-crisis measures. Applying one or another method of anti-crisis management, agricultural producers strive not only to make agricultural business break-even, but also financially profitable, ensuring the development of the agro-industrial complex of the country as a whole.

Ключові слова: ефективність господарської діяльності, фінансові тренди, фінансовий механізм, антикризове управління, сільськогосподарське підприємство.

Key words: efficiency of economic activity, financial trends, financial mechanism, anti-crisis management agricultural enterprise.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Антикризове управління сільськогосподарських підприємств має пріоритетний вектор розвитку агропромислового комплексу країни в складних умовах господарювання. Посилення ролі фінансової санації, як стратегічного антикризового заходу, передбачатиме декілька реструктуризація кредиторської заборгованості, мобілізація внутрішніх засобів; рефінансування дебіторської заборгованості; залучення додаткових засобів; оптимізація структури оборотного капіталу; зниження дебіторської заборгованості. Застосування інноваційної політики значною мірою сприятиме підвищенню якості виробленої сільськогосподарської продукції при оцінці інноваційного потенціалу антикризових заходів та прогнозуванні фінансових трендів.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Окремі проблеми антикризового управління підприємств. в тому числі сільськогосподарських. при подоланні Неодноразово досліджувались науковцями економічного спрямування. Серед яких слід відокремити наступних: Алмашій Я.І., Косарева І.П., Хохлов М.П., Кобзар Ю.В., Кривов'язюк І.В., Рябенко Г.М., Верланов О.Ю., Звягінцева О.Б., Клименко С.О., Сак Т., Ющишина Л., Хацер М.В., Шаранов Р.С. Шевцова О.Й. [1—8]. Проте окремі аспекти теоретичного і практичного характеру анти-

кризового управління сільськогосподарських підприємств недостатньо досліджені науковцями і тому потребують подальшого розв'язку.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є формування теоретико-методологічних підходів щодо визначення фінансових тренів механізму антикризового управління сільськогосподарськими підприємствами.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Визначальну роль у формуванні антикризової стратегії сільськогосподарського підприємства відіграють фінансові фактори, які безпосередньо впливають на ринь прибуткового і рентабельного суб'єкту господарювання. Деякі економічні дослідники відзначають, що основними елементами антикризового фінансового управління виступають [7, с. 291]:

1. Система управління — антикризове управління включає у себе різні компоненти та процеси, спрямовані на вирішення проблем і викликів, пов'язаних із кризовими ситуаціями.
2. Комплексний, системний характер — вказує на необхідність розглядати проблему антикризового управління як взаємодію різних елементів для досягнення загальних стратегічних цілей.
3. Управління ризиками — Запобігання та усунення несприятливих явищ — антикризове фінансове управління спрямоване не лише на

Рис. 1. Складові антикризового управління сільськогосподарських підприємств

Джерело: складено авторами.

реагування проблем, а й на їх попередження, що передбачає аналіз можливих ризиків та запровадження заходів для їх зменшення або усунення [6, с. 74].

4. Стратегічний характер — основний акцент стратегічних заходів вказує на те, що антикризове управління розглядається як довгострокова стратегія, спрямована на забезпечення стійкості та розвитку підприємства в умовах кризи.

5. Тимчасові перешкоди — антикризове управління спрямоване на подолання конкретних труднощів та функціонування підприємства у кризовий період.

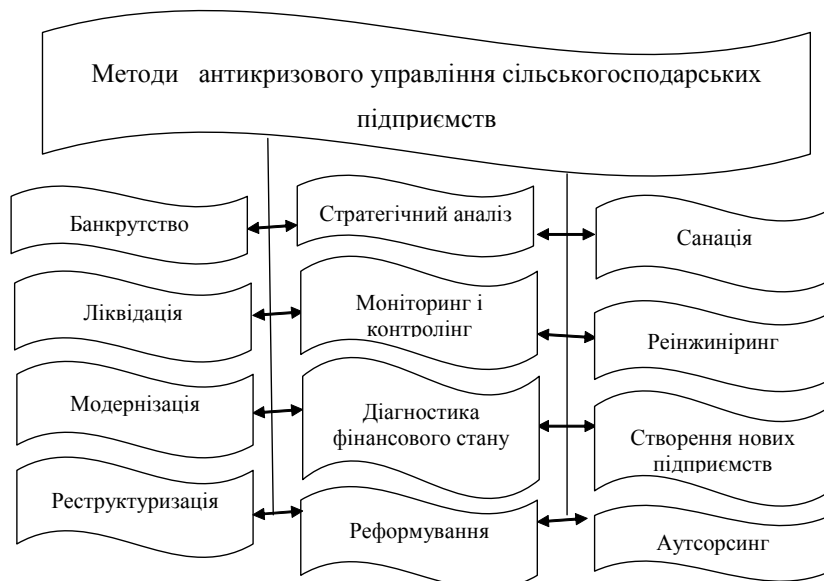

Рис. 2. Методи антикризового управління сільськогосподарських підприємств

Джерело: складено авторами.

6. Збереження та розширення ринкових позицій — одним із основних завдань антикризового управління є збереження та підсилення позицій підприємства на ринку навіть в умовах кризи [5, с. 70].

Серед багатьох методів антикризового управління сільськогосподарських підприємств наведених у фінансово-економічних публікаціях слід звернути увагу на найбільш ефективні — санація, реінжиніринг, створення нових підприємств, аутсорсинг, банкрутство, ліквідація, модернізація, реструктуризація, стратегічний аналіз, моніторинг і контролінг, діагностика фінансового стану, реформування [4, с. 126].

Визначаючи основні елементи фінансового механізму антикризового управління сільськогосподарських підприємств пропонуємо розглянути рисунок 3.

З метою стабілізації ефективного провадження господарської діяльності аграрного сектору економіки пропонуємо застосувати перелік заходів, спрямованих на реалізацію антикризового управління сільськогосподарських підприємств.

1. Фінансовий аудит та реструктуризація боргів: Проведення детального фінансового аудиту для оцінки поточного стану підприємства. Розробка плану реструктуризації боргів для зменшення фінансового навантаження.

2. Оптимізація витрат: Аналіз витрат і виявлення неефективних процесів. Впровадження заходів для зниження виробничих витрат, таких як енергозберігаючі технології, зменшення витрат на сировину та ресурси.

3. Диверсифікація виробництва: Розширення асортименту продукції для мінімізації ризиків, пов'язаних з ринковою нестабільністю. Перехід на вирощування більш рентабельних культур або розведення тварин.

4. Залучення інвестицій: Пошук зовнішніх інвесторів або партнерів для залучення додаткового фінансування. Це може допомогти у фінансуванні модернізації техніки та інфраструктури.

5. Управління ризиками: Розробка стратегій управління ризиками, таких як страхування врожаю, а також впровадження інноваційних технологій для зменшення впливу погодних умов на виробництво.

6. Маркетингові стратегії: Розробка ефективних маркетингових стратегій для розширення ринків збуту. Використання цифрових платформ для просування продукції, розширення експорту.

7. Кадрова політика: Підвищення кваліфікації працівників через навчання і тренінги. Мотивація персоналу для підвищення ефективності роботи.

Реалізацію антикризового управління в економічній літературі пропонують здійснювати за декількома етапами, наведеними на рисунку 4.

Антикризове управління створює передумови для пристосування сільськогосподарських підприємств до нових ринкових умов, мінімізувати збитки і вийти з кризи з мінімальними втратами здійснюючи поетапну реструктуризацію підприємств, яка може забезпечувати оновлення виробничих потужностей, основних засобів і реінжиніринг, передбачати технологічне оснащення, підтримку соціальної сфери, реорганізацію підприємств, що передбачає злиття з іншими підприємствами; оборотний лізинг; часткову або повну приватизацію; дроблення підприємства; продаж окремих підрозділів [1, с. 89].

ВИСНОВКИ

Таким чином, поліпшення фінансово-економічної ситуації агровиробників в умовах функціонування ринкового середовища залежить від ефективної діяльності сільськогосподарських підприємств, спрямованих на подолання кризових або передкризових станів, своєчасного антикризового управління аграрного виробництва. Удосконалення системи управління при створенні потужних інформаційно-аналітичних систем; перепідготовки управлінської структури, зміни організаційної структури системи та керування; реорганізації систем управління персоналом має істотну роль при здійсненні антикризових заходів. Застосовуючи той чи інший метод антикризового управління сільгоспвиробники прагнуть не тільки зробити аграрний бізнес беззбитковим, але і фінансово прибутковим, забезпечуючи розвиток агропромислового комплексу країни в цілому.

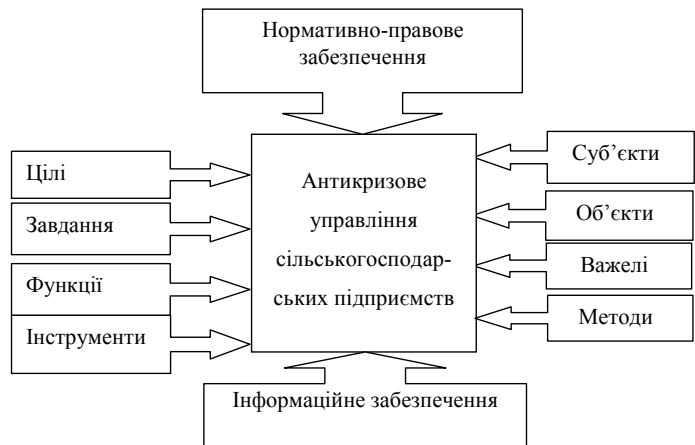

Рис. 3. Механізм антикризового управління сільськогосподарських підприємств

Джерело: складено авторами.

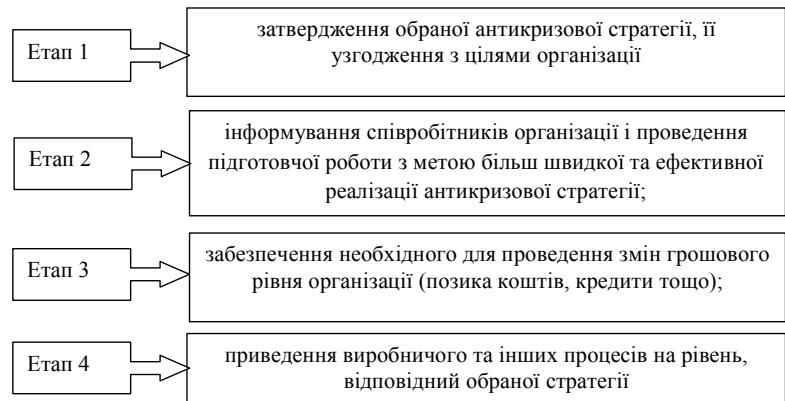

Рис. 4. Етапи реалізації антикризового управління сільськогосподарськими підприємствами

Джерело: складено авторами на підставі [3, с. 77].

Література:

- Алмашій Я.І. Антикризове фінансове управління підприємством: сутність та механізми реалізації. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2015. № 12. С. 66—69. URL: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2015/12-2015/15.pdf> (дата звернення: 16.08.2024).
- Косарева І.П., Хохлов М.П., Кобзар Ю.В. Економічна сутність та особливості антикризового фінансового управління на підприємстві. Економіка і суспільство. 2018. Вип. 17. С. 273—280. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-17-39> (дата звернення: 17.08.2024).
- Кривов'язюк І.В. Антикризове управління підприємством: навчальний посібник. 3-тє видання, доповн. і переробл. Київ: Видавничий дім "Кондор", 2020. 396 с.
- Рябенко Г.М., Верланов О.Ю., Звягінцева О.Б., Клименко С.О. Антикризове фінансове управління підприємством: теоретичний аспект. Сталий розвиток економіки. 2024. № 1 (48).

C. 125—128. URL: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-48-17> (дата звернення: 20.08.2024).

5. Сак Т., Ющишина Л. Механізм антикризового управління в умовах забезпечення економічної безпеки підприємства. Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2019. № 2. С. 66—74. URL: <https://doi.org/10.29038/2411-4014-2019-02-66-74> (дата звернення: 22.08.2024).

6. Хацер М.В. Антикризове фінансове управління на підприємстві: сутність, характеристика та механізм здійснення. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. 2019. Т. 30 (69). С. 71—77. URL: https://www.econ.vernadskijournals.in.ua/journals/2019/30_69_1/16.pdf (дата звернення: 21.08.2024).

7. Шаранов Р.С. Алгоритм антикризового управління підприємства. Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки. 2021. Вип. 6 (39). С. 288—296. URL: [http://economics.kntu.kr.ua/pdf/6\(39\)/30.pdf](http://economics.kntu.kr.ua/pdf/6(39)/30.pdf) (дата звернення: 19.08.2024).

8. Шевцова О.Й. Основи антикризового фінансового управління підприємством. Ефективна економіка. 2013. №2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1773> (дата звернення: 23.08.2024).

9. Khalatur S.M. (2017) Innovative doctrine development of agriculture growth of Ukraine. Technology audit and production reserves. vol. 4. № 5 (36), pp. 19—26. URL: <http://journals.uran.ua/tarp/article/view/108918/104383> (дата звернення: 22.08.2024).

10. Khalatur S., Pavlova H., Vasilieva L., Karamushka D., Danilevica A. (2022). Innovation management as basis of digitalization trends and security of financial sector. Entrepreneurship and Sustainability, vol. 9 (4), pp. 56—76. URL: [http://doi.org/10.9770/jesi.2022.9.4\(3\)](http://doi.org/10.9770/jesi.2022.9.4(3)) (дата звернення: 19.08.2024).

11. Khalatur S., Honcharenko O., Karamushka O., Solodovnykova I., Shramko, I. (2022). Paradigm transformation of the economic crises modeling. Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice, vol. 4 (45), pp. 285—297. URL: DOI: 10.55643/fcaptp.4.45.2022.3833 (дата звернення: 24.08.2024).

References:

1. Almashiy, Y.I. (2015), "Anti-crisis financial management of the enterprise: essence and implementation mechanisms", Scientific Bulletin of the International Humanitarian University, vol. 12, pp. 66—69, available at: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2015/12-2015/15.pdf> (accessed August 16, 2024).

2. Kosareva, I.P., Khokhlov, M.P. and Kobzar, Yu.V. (2018), "Economic essence and features of

anti-crisis financial management at the enterprise", Economy and society, vol.17, pp. 273—280. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-17-39>

3. Kryvovyazyuk, I.V. (2020), Antykrizove upravlinnya pidpryyemstvom: navchal'nyy posibnyk [Anti-crisis management of the enterprise: a study guide]. 3rd edition, supplement. and processing, "Condor" Publishing House, Kyiv, Ukraine.

4. Ryabenko, H.M., Verlanov, O.Yu., Zvyagintseva, O.B. and Klymenko, S.O. (2024), "Anti-crisis financial management of the enterprise: theoretical aspect", Sustainable development of the economy, vol. 1 (48), pp. 125—128. <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-48-17>.

5. Sak, T. and Yushchyshina, L. (2019), "The mechanism of anti-crisis management in the conditions of ensuring the economic security of the enterprise", Economic journal of Lesya Ukrainka East European National University, vol. 2, pp. 66—74. <https://doi.org/10.29038/2411-4014-2019-02-66-74>.

6. Hatser, M.V. (2019), "Anti-crisis financial management at the enterprise: essence, characteristics and implementation mechanism", Scientific notes of TNU named after V. I. Vernadskyi. Series: Economics and management, vol. 30 (69), pp. 71—77, available at: https://www.econ.vernadskijournals.in.ua/journals/2019/30_69_1/16.pdf (accessed August 21, 2024).

7. Sharanov, R.S. (2021), "Algorithm of anti-crisis management of the enterprise", Central Ukrainian scientific bulletin. Economic sciences, vol. 6 (39), pp. 288—296, available at: [http://economics.kntu.kr.ua/pdf/6\(39\)/30.pdf](http://economics.kntu.kr.ua/pdf/6(39)/30.pdf) (accessed August 19, 2024).

8. Shevtsova, O.Y. (2013), "Basics of anti-crisis financial management of the enterprise", Efficient economy, vol. 2, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1773> (accessed August 23, 2024).

9. Khalatur, S.M. (2017), "Innovative doctrine development of agriculture growth of Ukraine", Technology audit and production reserves, vol. 4, no 5 (36), pp. 19—26, available at: <http://journals.uran.ua/tarp/article/view/108918/104383> (accessed August 22, 2024).

10. Khalatur, S., Pavlova, H., Vasilieva, L., Karamushka, D. and Danilevi'a, A. (2022), "Innovation management as basis of digitalization trends and security of financial sector" Entrepreneurship and Sustainability, vol. 9 (4), pp. 56—76. [http://doi.org/10.9770/jesi.2022.9.4\(3\)](http://doi.org/10.9770/jesi.2022.9.4(3)).

11. Khalatur, S., Honcharenko, O., Karamushka, O., Solodovnykova, I., and Shramko, I. (2022), "Paradigm transformation of the economic crises modeling", Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice, vol. 4 (45), pp. 285—297. DOI: 10.55643/fcaptp.4.45.2022.3833.

Стаття надійшла до редакції 09.09.2024 р.